

váltunk áldozatjaivá. Brecht főhősének sorsa, mely egy forradalmi novemberi berlini éjszakán pereg le előttünk, szétszakítja az esetleges, egyéni sors szűk kereteit, a háborús ember lelke nyílik meg előttünk ijesztő mélységekkel és az utcán végigdübörög, végigzúg a forradalom, a fékevesztett emberi szenvedély. Iszonyú dráma: felkavarja a kloákák szennyét és öntudatosan újraélteti velünk gépfegyveres éjtszakák rémületét. Érezzük a tömeg lehellejét, a tömegét, melyet a világháború érlelt ösztönös, észnélküli rémmé s mely most pusztítva, ordítva száguld végig az utcákon.

Sudermann folytatja rég elfeledett drámáit; régi formák, melyek ma már untatnak. Brechtnek sem sikerült még sajátos kifejezési formáját megtalálnia; Büchnernek, a most újraéledő nagy német drámaírónak tanítványa, de a hatalmas kezdet nagy jövőt jósol neki. Érzékeny figyelő fül pedig már most meghallja, hogy az új nemzedék költészetéből új hang csendül ki.

(Berlin.)

Farkas Gyula.

„George Birmingham.“ Az angol nyelvnek egyetlen szava van az írnök és a pap fogalmának a kifejezésére: *clerk*. A félreértéseket csakis úgy lehet elkerülni, ha a papot: clerk in holy orders, vagyis fölszentelt írnöknek nevezzük. Ez a latin *clericus*-ből származó szó még azokból az időkből ered, amikor a papon kívül alig akadt ember, aki az írás mesterségéhez értett volna és noha a papság ezt a kiváltságot régen elvesztette, az anglikán lelkészek továbbra is nagyon tiszteletreméltó helyet foglalnak el az angol irodalomban. Hogy csak a leghíresebbeket említsem: Gilbert White, a kedves selborni természetűdős, Newman bíbornok, az angol stílus egyik legnagyobb mestere, aki eredetileg anglikánus volt, Percival püspök, Sydney Smith, Ainger és Inge eseperek, essayisták és kritikusok és a két regényíró Kingsley, és Ferrar, az ifjúsági könyvek szerzője, és Ramsay, a múlt század edinburghi krónikása; valamennyien papok voltak. Lelkeszi hivatásuknak megfelelő komolysággal írtak, bár akadt közöttük nem egy, aki a humor hangjait megpendítette. Mégis — „Írország az az ország, ahol mindig

a váratlant kell várni“ — anglikán papot, aki a burleszk mestere, csakis ott találunk.

Ki ne ismerné Swift Gulliverjét? És ki tolmácsolja a „tragikus sziget“ humoros oldalát jobban, mint Hannay kanonok? Pedig nevét bizony sok művelt angol alig hallotta; de ez a kanonok úr akarataból történik, mert személyét a híres „George Birmingham“ név alatt rejteti.

Hannay James Owen 1865-ben született Belfastban. Iskoláit Angolországban, az egyetemet Írországban végezte. 1889-ben avatták pappá. Vagy egy negyedszázadon át falusi és kisvárosi lelkész volt, míg 1912-ben St. Patrick dublini székesegyház kanonokja lett. A sors sajtóságos játéka folytán Anglia legnagyobb élő humoristája ma a szomorú Magyarország fővárosában él és a budapesti anglikán hívek lelkipásztora. Saját neve alatt pályája kezdetén két fontos teológiai könyvet írt. Címük: „A keresztény monaszticizmus szelleme és eredete“ és „A sivatag bölcsesége“. De már akkoriban is játszott a könnyebb irodalommal. Humoros cikkeket írt folyóiratokba, és ezekben a cikkeken lépett a nagyközönség elé „George Birmingham“.

Sokan áldják ma a két kisleány, Theodosia és Aethea nevét, akik egy szerencsés pillanatban azt mondták Hannay kanonoknak: „Ugyan kérem, írjon nekünk elrejtett kincsekről egy mesét!“ E kérdés eredménye a „Spanish Gold“ című könyv volt, mellyel Hannay győzelmes humorista-pályáján elindult. A könyv 1908-ban jelent meg és ma vagy harmincadik kiadását éli. Az elbeszélés tárgya végtelenül egyszerű: egy elrejtett kincs, két jó és két rossz ember, aki régi okmányok bizonytalan utalása alapján keresi a kincset. Hány könyvnek volt már hasonló témája! A rossz emberek nem eléggé rosszak, a jók meg nem túlságosan jók; a rosszakra alig-alig tudunk haragudni, a jókat alig-alig tudjuk bámulni — miben rejlik tehát a könyv sikere? Abban, hogy „George Birmingham“ olyan hangulatot tud kelteni az olvasóban, amely mint egy narkotikum, elárasztja egész lényét, elaltatja a gondjait és meggyőzi arról, hogy mindent tekintetbe véve, nem is olyan rossz a

világ, melyben élünk, jó az Isten és a mai nap annak a tegnapihoz a holnapja, melytől féltünk és amely most, hogy itt van, nem bánt bennünket. A modern filozófiának, mely azt tanítja, hogy az élet csak folytatódó nyomorúság, nagy ellentéte ez, de jól esik elégedettséget inni a mai keserű világban! Ezt a tant terjeszti a „Spanish Gold“ filozófusa: J. J. Meldon tiszteletes úr, a ballymy-i segédlelkész. Terjeszti nem szavaival, de cselekedeteivel. A katolikus Írországban kevés a dolga az anglikán papnak. Szegény J. J. Meldon, akiben forr a tetterő, egyéb foglalkozás híján, folyton barátai és ismerősei dolgába üti az orrát, ami rájuk nézve gyakran szomorú következményekkel jár. Megharagusznak, J. J. bajba kerül. De bármi történik is, a segédlelkész úr ragyog a boldogságtól. Az akadályokban csak buzdítást, a vereségekben csak ideiglenes halasztást lát. Ha nincs kalács, eszik kenyeret, ha nincs kenyér, összehúzza a nadrágszíját és elneveti magától az éhséget. Ez az optimizmus olyan szuggesztív, hogy a könyv vége felé az olvasó maga is J. J.-szerű szemmel nézi a világot.

Elképzelhető, hogy olyan típust, mint amilyen J. J. Meldon, nem temethet el írója egyetlen kötetben. Újra és újra találkozunk vele George Birmingham „The Simpkins Pot“ és „The Major's Nice“ című műveiben és J. J. mindig kedves és mulatságos lelkét ismerjük fel szerzőnk leghevesebb könyvének hőséiben, O'Grady Lucius doktorban is. A könyv címe: „General John Regan“.

„General John Regan“-t óvatosan kell olvasni, nehogy úgy járjon az ember, mint e sorok írója. A pályaudvaron vettem meg a könyvet, aztán úgy elmerültem az olvasásában, hogy elfelejtettem kiszállni az állomásomon, és annyira nevettem, hogy megriadt utitársaim mint gyanús elmeállapotú emberre, felhívták rám a kalauz figyelmét.

Az elbeszélés színhelye álmos kis írországi falu. Magyar ember könnyen elképzelheti hosszú, egyenes, poros utcáját, mely néptelenül süt-kérezik a nyári napmelegben. A Kiskúnságban lehetne ez az út. A csendet gépkocsi tiülkölése szakítja meg. A mészáros, aki éppen birkát nyúz, abbahagyja a munkáját, a kores-

máros felébred, a falubeliek kitódulnak házikóikból és hamarjában majdhogyanem tíz személy árasztja el az utcát. Az idegen: amerikai turista. Egész életén át sürgött, forgott, sietett, küzdött, — elámul a falu békés csendje fölött. Hát így is élhetnek emberek?... És elhatározza magában, hogy felzavarja kissé ezt a temetőt. Megkérdezi a falubeliaktól, hol van a híres Regan János tábornok szobra? Az emberek összenéznek. Sohase hallottak ilyen nevű egyénről, de azért udvariasságból, meg hiúságból is, azt hazudják, hogy a nagy férfúnak szobra még nincsen, de éppen ma délután ül össze a községi képviselőtestület, hogy a szobor felállítását elhatározza. Az amerikai azonnal száz fontot ajánl fel „Bolivia szabadsághősének“ szobrára. Erre még a koresmáros is hegyezi a fülét: ő a falu egyetlen üzletembere. Száz font szép összeg...

Az egész falu összejátszik, hogy az idegent becsapja. Megmutatják neki a tábornok szülőházát, rokonokat is rögtönöznek a hősnak, a képviselőtestület egyhangúlag megszavazza a szobor felállítását. Gyűjtést indítanak, mindegy, ki mennyit ír az ívre, az idegen száz fontja amúgy is fedez minden költséget. Végül meghívják a leleplezésre még Írország alkirályát is. A nagy úr két hét utánra tűzi ki az ünnepet. Ezzel kezdődik a bonyodalom. Hol akad olyan művész, aki két hét alatt megfaragja a szobrot? De O'Grady doktor minden nehézséget legyőz. A koresmáros unokaöccse síremlékgyáros. Van raktáron egy heverő szobra, melyet az elhunyt családja a nyakán hagyott, mert a várt örökség helyett a megboldogult főispán után csak adósságok maradtak. Ezt a síremléket olcsón meg lehetne venni. De mi lesz, ha a főispán vonásait felismerik benne? „Ne aggódjanak, — mondja O'Grady, — hát úgy néz ki a mi koresmárosunk, mintha az unokaöccse olyan szobrot csinálna, amely akárkire is hasonlít?“ De az uniformista... „Ki tudja, milyen uniformist visel egy bolíviai generális!“ És elérkezik a nagy nap, hozzák a szobrot, készülnek az alkirály fogadtatására. Sajnos, az alkirály azonban megbízta könyvtárnokát, gyűjtse össze beszédjéhez a történeti adatokat és ekkor kisült,

hogy Regan generális sohase létezett. Az alkirály haragjában legerélyesebb szárnysegédét küldi ki a faluba, hogy hordja le a gazember doktort. A furfangos O'Grady megbánás helyett felháborodást színlel. Hát tehet ő arról, hogy az alkirály mindenütt hirdeti, fel kell kelteni a szép és nemes művészetek iránti érdeklődést. Ő ezt komolyan vette és szoborral akarta ékíteni a szerény falut. „De Regan tábornok sohase létezett...” dadogja a szárnysegéd. „Sose is állítottam, — vágja vissza a doktor. Hát ugyan létezett-e valaha egy Vénusz nevű hölgy, vagy egy Herkules nevű úriember? Ugye nem? Mégis ott van a szobruk minden valamirevaló városban és minden múzeumban. Csak nekünk Ballymoyban nem szabad a falunkat felékesíteni?” És addig forgatja a szerencsétlen szárnysegédet, míg végül is az alkirály nevében ő leplezi le a szobrot.

A humor „George Birmingham” birodalma, de komoly húrokat is tud pengetni. „Bad Times” és „Hyacinth” című regényei nagy művészettel ölelnek fel súlyos problémákat. A közönség azonban, az önző, kegyetlen közönség azt mondja, senki se tudja őt úgy megnevetetni, mint Birmingham, írjon hát csak mulatságos könyveket, mert ritka portéka lett a nevetés ezekben a komor időkben. És a jószívű szerző meghallgatja közönségét. Végére a burleszk forma

alatt sem tagadja meg természetét: nála senki se festi jobban az ír nép egyhangú életét, beszédét, lovagiaságát, kedvességét, meleg hazaszeregetét, noha nem egyszer ostromozza lanyhaságáért, hevesességéért és más hibáiért, de mindig gyengéden, mint a szerető szülő. Keményen csak az uzsorás, kapzsi falusi boltosra emeli a kezét. Írország átka, a politika, csak annyiban játszik szerepet könyveiben, hogy megmutassa, hogy minden pártban vannak becsületes, jólelkű emberek. És nem mindig azok a legjobb hazafiak, akik leghangosabban kiabálnak.

A humorista „George Birmingham” elsősorban mégis csak pap és művei, kivételes formában ugyan, de megannyi prédikációk az emberi egyetértésről, a türestről és a felebaráti szeretet terjesztéséről. Mi is meghallgathatnók szavát otthon Magyarországon, ahová a kiváló író sorsa elvezette. Fontos lenne, hogy megismerjük őt és megismerjen bennünket, mert, ki tudja, nem jön-e el az az idő, mikor „George Birmingham” majd szót emel érdekünkben, elmondja honfitársainak szenvedéseinket, megszügyeníti rágalmazóinkat és megnyeri számunkra az angolok és írek platónikus rokonszenvén kívül praktikus rokonszenvét is. Rászorulunk, mert nálunk árva népe nincs a nagy világnak.

London.

Torday Emil.